

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

імені І.І. МЕЧНИКОВА

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра менеджменту та інновацій

НАУКОВА РОБОТА

Тема: «Управління людським капіталом та вплив на його розвиток державної
фіскальної політики»

Виконав: студент 3 курсу
денної форми навчання
спеціальності 071
«Облік і оподаткування»

Гусєв А.О.

Керівник: д.е.н., проф. Масленніков Є.І.

Одеса – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ, ЙОГО ЗНАЧЕННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА МЕТОДИ ВИМІРЮВАННЯ	6
РОЗДІЛ 2. ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ЯК СТИМУЛЮЮЧИЙ ФАКТОР РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ	14
РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ КРАЇНИ .	22
ВИСНОВКИ	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	31
ДОДАТКИ	35
АНОТАЦІЯ	41

ВСТУП

Актуальність. Людський капітал в умовах сучасного постіндустріального суспільства є одним з основних чинників економічного розвитку підприємств та країни в цілому. На сьогоднішній день інвестиції у людський капітал мають значно більшу віддачу за інвестиції у матеріальне виробництво. В епоху глобалізації людський капітал стає також новим джерелом конкурентних переваг. Здатність національної економіки створювати й ефективно використовувати людський капітал все більшою мірою визначає економічний добробут країни.

Стимулюючий вплив на розвиток людського капіталу здійснює фіскальна політика держави. Слід зазначити, що підвищення ефективності управління людського капіталу в Україні на сучасному етапі потребує суттєвих трансформацій у поточній податково-бюджетній політиці держави.

Ступінь наукової розробки. Дослідженню проблеми державної фіскальної політики та/або його впливу на розвиток людського капіталу присвячені наукові праці таких вітчизняних та зарубіжних вчених: Е.А. Кузнецова [1], В.І. Борщ [2], Є.І. Масленнікова [3–4], О.В. Полоус [5], І.І. Смирнової, К.І. Сімакова, [6], Ю.Г. Тюріної, [7], О.Є. Кузьміна, А.Ю. Шахно [8], О.А. Грішної [9–10], А.І. Крисоватого, Ю.Б. Іванова, О.М. Десятнюк, А.О. Нікітішина, І. Фішера, Т. Шульца, Г. Беккера, Е. Денісона та інших.

Відсутність дослідження впливу та взаємозв'язку фіскальної політики держави й управління людського капіталу є основною невирішеною проблемою науковців.

Об'єктом дослідження є процес управління людським капіталом та державна фіскальна політика України.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні засади управління людським капіталом та розвиток державної фіскальної політики.

Метою роботи є дослідження шляхів оптимізації фіскальної політики держави з метою стимулювання розвитку людського капіталу.

Основними завданнями наукової роботи є:

- обґрунтування людського капіталу як провідного фактору розвитку усіх суб'єктів національної економіки в постіндустріальну епоху;
- оцінювання поточного стану розвитку людського капіталу в Україні;
- доведення впливу фіскальної політики на ефективність розвитку людського капіталу країни;
- аналіз ефективності та розробка шляхів оптимізації фіскальної політики України з позиції розвитку людського капіталу;

У науковій роботі були використані наступні загальнонаукові і специфічні **методи дослідження**: аналіз і синтез, індукція і дедукція, узагальнення, порівняння, діалектичний метод, графічний метод, економічне моделювання.

Інформаційну та теоретичну базу роботи склали: наукові періодичні видання за проблематикою дослідження, нормативно-правові акти, зокрема, податкове та бюджетне законодавство України, а також інформаційно-статистичні ресурси міжнародних економічних організацій.

Структура роботи. Наукова робота містить: вступ, 3 розділи, висновки, список використаних джерел, 5 додатків, анотацію.

Практичне значення отриманих результатів. Окремі результати цього дослідження були апробовані у статтях фахових видань: «Оптимізація податкових платежів та її вплив на рівень доходів державного бюджету» (Економіка. Фінанси. Право, 2019, № 5/2) [4], «Економічний потенціал України та шляхи його реалізації» (Економіка. Фінанси. Право, 2020, № 1/1) [11; доповідалися на ІХ Міжнародному круглому столі «Актуальні соціально-економічні та правові проблеми розвитку України та її регіонів» (Одеса, 27 квітня 2018 р.) у вигляді тез доповіді «Взаємозв'язок проблеми оподаткування та економічного зростання» [12], на VI Міжнародній науково-практичній конференції «Фінансові аспекти розвитку держави, регіонів та суб'єктів господарювання: сучасний стан та перспективи» (Одеса, 22–23 листопада 2018 р.) у вигляді тез доповіді «Корпоративна соціальна відповідальність в Україні:

поточний стан та перспективи розвитку» [13], на II Міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених і студентів «Сучасний менеджмент: тенденції, проблеми та перспективи розвитку» (Дніпро, 6 грудня 2018 р.) у вигляді тез доповіді «Вплив стратегії організації на систему менеджменту компанії» [14], на Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених «Другі економіко-правові студії» (Одеса, 10 жовтня 2019 р.) у вигляді тез доповіді «Податковий аудит як елемент податкового планування підприємства» [15].

Ключові слова: людський капітал, управління, фіскальна політика, людські ресурси, економічний розвиток, глобалізація, податково-бюджетна система.

РОЗДІЛ 1. ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ, ЙОГО ЗНАЧЕННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА МЕТОДИ ВИМІРЮВАННЯ

Людський капітал в сучасну епоху глобалізації стає одним з основних факторів економічного розвитку країни, оскільки інвестиції у людський капітал дають значно більшу віддачу, ніж інвестиції у матеріальне виробництво. Так, за розрахунками американського економіста Е. Денісона, віддача від інвестицій у людський капітал перевищує у 5–6 разів за вкладення в капітал у матеріально-речовій формі [6, с. 152].

На сьогоднішній день в економічній та управлінській науках не існує єдиного підходу щодо визначення терміну «людський капітал». Науковці та міжнародні економічні організації надають наступні дефініції цього поняття (табл. 1.1):

Таблиця 1.1

Визначення терміну «людський капітал» [5, с. 17; 7, с. 38; 9, с. 35; 16, с. 13]

Науковець / міжнародна економічна організація	Тлумачення
Т. Шульц	Людський капітал – сукупність якостей, навичок, здібностей та знань людини, які нею використовуються у виробничих або споживчих цілях [5, с. 17].
П. Демін	Людський капітал – сформований у результаті інвестицій та накопичений визначений рівень здоров'я, освіти, навичок, здібностей, мотивацій, та культурного розвитку як конкретного індивіда, так і суспільства в цілому, які доцільно використовуються у певній сфері суспільного відтворення, що сприяють економічному зростанню [5, с. 17].
І.А. Кокарев	Людський капітал – сукупність творчих здібностей, особистісних якостей, а також мотивації індивідів, що знаходяться у їхній власності, накопичуються за рахунок інвестицій та використовуються у певній сфері суспільного виробництва з метою досягнення максимізації доходу [5, с. 17].
Ю.Г. Тюріна	Людський капітал – форма проявлення виробничих сил індивіда, що забезпечує можливість одержання доходу [7, с. 38].
О.В. Полоус	Людський капітал – сукупність знань, умінь, навичок, що використовуються для задоволення різних потреб окремого індивіда та суспільства в цілому [5, с. 17].

1	2
О.А. Грیشнова	Людський капітал – сформований і розвинений в результаті інвестицій та накопичений людиною певний запас здоров'я, знань, навичок, здібностей, мотивацій, які цілеспрямовано використовуються у певній сфері економічної діяльності, сприяє підвищенню продуктивності праці й завдяки цьому здійснює вплив на зростання власних доходів, прибутку підприємства, а також національного доходу [9, с. 35].
Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР)	Людський капітал – знання, кваліфікації, навички, а також інші якості, якими володіє індивід та які є важливими для здійснення господарської діяльності [16, с. 13].
Світовий банк	Людський капітал – сукупність знань, професійних якостей і досвіду, якими володіють індивіди та які роблять їх «економічно продуктивними» [16, с. 13].
Special Eurobarometer	Людський капітал – знання, навички та компетенції, які притаманні індивідам, що сприяють особистому, громадському та економічному добробуту [16, с. 13].

Отже, людський капітал з економічної точки зору – сукупність усіх ресурсів індивіда (освіта, здоров'я, досвід, професійні компетентності та інші), які здатні забезпечити будь-який позитивний соціально-економічний ефект індивіду, підприємству чи усьому суспільству.

Проблема людського капіталу розглядається на трьох рівнях:

1) на рівні індивіда – включає знання і навички, які індивідуум здобув шляхом освіти, професійної підготовки та практичного досвіду та завдяки яким цей індивід може надавати виробничі послуги. Тобто, економічна сутність людського капіталу на цьому рівні полягає у здійсненні інвестицій – матеріальних та інших витрат на навчання (насамперед, матеріальні видатки та витрачений час) з метою отримання в майбутньому високої продуктивності і, як наслідок, збільшення доходу;

2) на рівні підприємства (мікрорівні) – включає сукупні професійні здібності усіх працівників підприємства, а також діяльність підприємства, спрямована на підвищення ефективності організації праці та розвитку персоналу. Слід зазначити, що проблема управління людського капіталу на рівні підприємства також залежить від вибору поточної стратегії організації (так, застосування підприємством стратегії прибутковості (максимізації

прибутків) та стратегії ліквідації (мінімізації збитків) потребуватиме протилежних заходів при здійсненні управління людським капіталом організації).

3) на рівні суспільства (макрорівні) – є національним людським капіталом, включає сукупні вкладення у наступні галузі діяльності: освіта, професійна підготовка й перепідготовка, працевлаштування тощо. Слід зазначити, що на макрорівні людський капітал здійснює суттєвий вплив на формування ринку праці в країні, а також визначає рівень її продуктивності [5, с. 18].

Економічна сутність людського капіталу полягає у таких його особливостях:

- є одним із визначальних чинників економічного розвитку на сучасному етапі;
- його формування потребує значних витрат для усіх секторів (головним чином, державного сектору) національної економіки;
- так само як і матеріальний капітал, може змінювати свою вартість під впливом різних економічних чинників;
- нижчий ступінь ліквідності у порівнянні з матеріальним капіталом, оскільки людський капітал є невіддільним від його носія – людської особи тощо.

Безпосередній вплив на розвиток людського капіталу на всіх його рівнях здійснює корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) бізнесу – концепція, відповідно до якої, бізнес враховує інтереси суспільства поза межами законодавства, покладає на себе відповідальність за вплив власної діяльності на внутрішніх і зовнішніх стейкхолдерів підприємства.

КСВ є основним чинником стимулювання розвитку людського капіталу з боку підприємницького сектору економіки. Зокрема, прикладом впливу КСВ на розвиток людського капіталу є соціальні інвестиції, а саме:

- 1) інвестиції у вітальний капітал;
- 2) інвестиції у здоров'я;

- 3) інвестиції у культурно-моральний розвиток;
- 4) інвестиції у трудовий капітал;
- 5) інвестиції в інтелектуальний капітал;
- 6) інвестиції до організаційно-підприємницького капіталу;
- 7) інвестиції у соціальну мобільність;
- 8) інвестиції в інформаційну культуру;
- 9) інвестиції у фундаментальні наукові розробки тощо [17].

Сутність КСВ бізнесу проявляється через її складові:

- відповідальний виробник;
- відповідальний роботодавець;
- відповідальний учасник соціальних відносин;
- відповідальний учасник економічних і політичних відносин з державою;
- відповідальний діловий партнер [10, с. 5–6].

Слід зазначити, що концепція КСВ бізнесу в Україні, на відміну від розвинених країн світу, на сьогоднішній день перебуває на стадії становлення, що обмежує можливості розвитку людського капіталу країни. Так, основним вимогам КСВ в Україні відповідають здебільшого лише підприємства двох груп:

- 1) непромислові організації, переважно філії іноземних компаній, які зорієнтовані на масового споживача;
- 2) великі управлінські компанії промислово-фінансових груп, що підконтрольні окремим олігархам.

Основними факторами, що гальмують активне впровадження КСВ в Україні є:

- відсутність законодавчої бази з питань КСВ;
- низький рівень прозорості соціальної звітності.

На рівні макросередовища, поточний стан розвитку людського капіталу в країні вимірюється низкою показників, найбільш розповсюдженими серед яких є:

- індекс людського розвитку;

- індекс людського капіталу;
- індекс глобальної конкурентоспроможності.

Індекс людського розвитку (ІЛР) – інтегральний показник, що визначає рівень життя, освіченості і довголіття населення на території певної країни.

ІЛР складається з наступних показників:

- валовий національний дохід (ВНД) на душу населення за паритетом купівельної спроможності (ПКС);
- очікувана тривалість життя;
- очікувана кількість років, витрачених на навчання;
- середня кількість років, витрачених на навчання.

Так, ІЛР при вимірюванні людського капіталу враховує найбільш суттєві його аспекти: економічний добробут, освіченість, медичне забезпечення.

Динаміку ІЛР в Україні протягом 2005–2018 рр. у порівнянні із середньосвітовими значеннями за аналогічний період наведено у додатку А.

ІЛР в Україні у 2018 році за окремими показниками у порівнянні із середньосвітовим рівнем наведено у табл. 1.2.

Таблиця 1.2

ІЛР в Україні та в світі за окремими показниками (2018) [19, с. 300–303]

Показник	Україна	Світ
ІЛР	0,750	0,731
Очікувана тривалість життя, років	72,0	72,6
Очікувана кількість років, витрачених на навчання	15,1	12,7
Середня кількість років, витрачених на навчання	11,3	8,4
ВНД на душу населення за ПКС, міжн. дол. США	7994	15745

Аналізуючи ІЛР як індикатор рівня розвитку людського капіталу на макрорівні, слід звернути увагу на:

– ІЛР в Україні має тенденцію до підвищення. Проте, темпи підвищення ІЛР в Україні є значно нижчими за середньосвітовий рівень;

– ІЛР в Україні в 2018 році (0,750) є дещо вищим за середньосвітовий показник (0,731). Слід зазначити, що відносно високе значення ІЛР в Україні забезпечується за рахунок показників освіти. При цьому негативний вплив на ІЛР в Україні здійснює показник економічного добробуту – ВНД на душу

населення за ПКС, який в Україні є майже в 2 рази нижчим, ніж в середньому у світі [19, с. 300–303].

Отже, відповідно до показника ІЛР, людський капітал в Україні характеризується високим рівнем освіченості, задовільним рівнем медичного забезпечення та низьким рівнем економічного розвитку.

Однак, при визначенні рівня розвитку людського капіталу на основі ІЛР, слід зазначити, що цей показник містить суттєві недоліки, які можуть істотно спотворювати реальне становище людського капіталу в країні:

- ІЛР враховує лише такі складові людського капіталу, як освіченість, медичне забезпечення, економічний добробут. При цьому людський капітал охоплює значно більше компонентів;

- ІЛР лише частково розкриває основні індикатори рівня розвитку людського капіталу (рівень медичного забезпечення розраховується лише на підставі очікуваної тривалості життя; рівень освіченості – на основі кількості витрачених на навчання років без урахування якості освіти; рівень економічного розвитку – згідно з ВНД на душу населення за ПКС, який не завжди достовірно оцінює рівень життя населення).

Індекс людського капіталу (ІЛК) – метод оцінки рівня розвитку людського капіталу, який надає кількісну оцінку освіти, охорони здоров'я та рівня доходів населення країни.

ІЛК відображається у вигляді двовимірного графіку, у якому зазначається:

- рівень очікуваної продуктивності праці;
- реальний ВВП на душу населення за ПКС.

Рівень очікуваної продуктивності праці враховує наступні показники:

- виживання (вірогідність дожиття до 5 років) – визначає рівень дитячої смертності в країні;

- освіта (очікувана кількість років, витрачених на навчання; а також скоригована кількість років, витрачених на навчання, з урахуванням рівня якості освіти);

– стан здоров'я (ймовірність дожиття до 60 років; показник низькорослості серед дітей до 5 років) [20, с. 34].

В Україні ІЛК у 2018 році становить 0,65 (рівень очікуваної продуктивності) за рівня ВВП на душу населення за ПКС 9287 міжн. дол. США [21]. Рівень очікуваної продуктивності в Україні є дещо вищим за середньосвітовий рівень (0,57). При цьому в Україні чітко проявляється різниця між очікуваною кількістю років, витрачених на навчання (13,0) та кількістю витрачених років на навчання, скоригованою на рівень якості освіти (10,2) [20, с. 44]. Це свідчить про невисокий рівень якості освіти, порівняно із розвиненими країнами світу (ІЛР, на відміну від ІЛК не враховує якісні показники освіти).

Отже, ІЛК фактично є модифікованою формою ІЛР, який за рахунок більшої кількості індикаторів, надає більш точну оцінку рівня розвитку людського капіталу.

Індекс глобальної конкурентоспроможності (ІГК) – показник, який визначає рівень економічної конкурентоспроможності в країні.

ІГК містить наступні показники:

- якість інститутів;
- інфраструктура;
- рівень технологічного розвитку;
- макроекономічна стабільність;
- здоров'я;
- освіта і професійна підготовка;
- ефективність на ринку товарів і послуг;
- ефективність на ринку праці;
- розвиненість фінансового ринку;
- розмір внутрішнього ринку;
- конкурентоспроможність компаній;
- інноваційний потенціал [22, с. 2].

Характерною особливістю цього показника є комплексний характер дослідження рівня розвитку людського капіталу. Так, ІГК, окрім освіти, здоров'я та економічного добробуту враховує також низку інших факторів, які опосередковано пов'язані з людським капіталом.

ІГК в Україні у 2019 році за окремими показниками наведено у додатку Б.

Аналізуючи ІГК в Україні, слід зазначити, що розвиток людського капіталу в Україні на сьогоднішній день знаходиться на відносно низькому рівні. Серед показників, які здійснюють найбільший вплив на відображення рівня розвитку людського капіталу (освіта і професійна підготовка, здоров'я, макроекономічна стабільність), Україна займає відносно високі позиції лише за рівнем освіти, в той час як за макроекономічною стабільністю Україна посідає одне з останніх місць у світі серед досліджуваних країн (133 місце серед 141 країни).

Людський капітал – сукупність усіх людських ресурсів, які здатні забезпечити прибуток (або соціальний ефект) на рівні самого індивіда, окремого підприємства та країни в цілому. В умовах глобалізації ефективне управління людським капіталом здійснює суттєвий вплив на економічний розвиток на мікро- та макрорівнях.

На сучасному етапі КСВ є основним чинником розвитку людського капіталу на всіх рівнях, що здійснюється шляхом соціального інвестування. В Україні концепція КСВ бізнесу у наш час перебуває на початковому етапі розвитку.

На рівні макросередовища рівень розвитку людського капіталу вимірюється, головним чином, ІЛР, ІЛК та ІГК. Поточний стан людського капіталу в Україні характеризується відносно низьким рівнем розвитку, який приблизно збігається із середньосвітовим, проте є значно нижчим, ніж у розвинених країнах світу. В першу чергу, на рівень розвитку людського капіталу в Україні негативно впливає низький рівень макроекономічної стабільності.

РОЗДІЛ 2. ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ЯК СТИМУЛЮЮЧИЙ ФАКТОР РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

Оскільки основними компонентами людського капіталу на макрорівні є освіта, медицина та економічний розвиток країни в цілому, основним фактором його розвитку є державне фінансування. Отже, основне завдання держави при стимулюванні розвитку людського капіталу країни, насамперед, зводиться до проведення ефективної фіскальної політики.

Фіскальна політика – бюджетна і податкова політика держави, застосування урядом фіскальних інструментів для регулювання національної економіки шляхом регулювання ставок оподаткування (податкова політика) та бюджетних видатків (бюджетна політика).

Основними заходами державного стимулювання розвитку людського капіталу з боку фіскальної політики є:

- державне фінансування навчання за професійними спрямуваннями, які у певний момент часу є найбільш актуальними для національної економіки;
- фінансування державних витрат на професійний розвиток працівників країни;
- надання податкових пільг та субсидій підприємствам, що здійснюють інвестиції у людський капітал та інші.

Усю сукупність заходів стимулюючого впливу держави фіскальними інструментами можна поділити на дві групи:

- 1) заходи прямого впливу – оптимізація розподілу державних видатків, полягають у фінансуванні державних програм і заходів, спрямованих на підвищення рівня розвитку людського капіталу (оптимізація бюджетної політики);
- 2) заходи непрямого впливу – оптимізація податкової системи країни з метою максимізації бюджетних доходів і, як наслідок, підвищення гранично можливих обсягів фінансування усіх державних програм і заходів (оптимізація податкової політики).

Бюджетна політика – складова фіскальної політики держави, яка спрямована на оптимізацію розподілу бюджетних засобів з метою фінансування державних програм і заходів, а також забезпечення макроекономічної стабілізації в країні.

Бюджетна політика здійснює безпосередній вплив на розвиток людського капіталу країни.

Основними цілями проведення бюджетної політики держави як чинника розвитку людського капіталу є:

- досягнення макроекономічної збалансованості;
- стимулювання розвитку виробництва, підприємницької активності та підвищення рівня зайнятості населення;
- мобілізація фінансових ресурсів країни та їх розподіл між окремими галузями та інші [23, с. 59–60].

Видатки державного бюджету на розвиток людського капіталу – економічні відносини, що виникають внаслідок розподілу коштів державного бюджету на основні компоненти людського капіталу, які сприяють підвищенню загального рівня продуктивності праці та будуть компенсовані зростанням його доходів у майбутньому.

Державна політика фінансування розвитку людського капіталу спрямована на:

- удосконалення системи освіти;
- підвищення кваліфікації працівників;
- підвищення ефективності діяльності державної служби зайнятості;
- зменшення рівня безробіття до природного рівня (усунення циклічного безробіття);
- впровадження системи корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) бізнесу тощо [24, с. 46].

Таким чином, основним призначенням бюджетної політики держави з точки зору розвитку людського капіталу є пошук оптимального балансу між бюджетними видатками на усі види державних цільових програм та заходів.

Податкова політика – діяльність уряду у сфері встановлення, нормативно-правового регулювання та організації стягнення податків і зборів до державного бюджету усіх рівнів.

Податкова політика, на відміну від бюджетної, здійснює лише опосередкований вплив на розвиток людського капіталу. Так, основне призначення податкової політики з позиції стимулювання розвитку людського капіталу зводиться до максимізації наповнення державного бюджету. Так як основним джерелом доходів державного бюджету є податкові надходження, слід розглянути вплив системи оподаткування на обсяги доходів державного бюджету країни.

Система оподаткування – сукупність загальнодержавних та місцевих податків і зборів, що встановлені чинним податковим законодавством, а також механізмів та способів їх розрахунку й сплати до державного бюджету усіх рівнів [25, с. 96–97].

Основними компонентами системи оподаткування є:

- типи податкової політики;
- види податкових ставок.
- сукупність чинних податків і зборів як основного джерела бюджетних доходів.

В залежності від економічних факторів, держава може проводити податкову політику таких типів:

- фіскальний (високий рівень податкових ставок);
- регулюючий (низький рівень податкових ставок);
- рівноважний (комбінаційний) (помірний рівень податкових ставок).

Взаємозв'язок між типом податкової політики та обсягом податкових надходжень відображається кривою Лаффера (рис. 2.1).

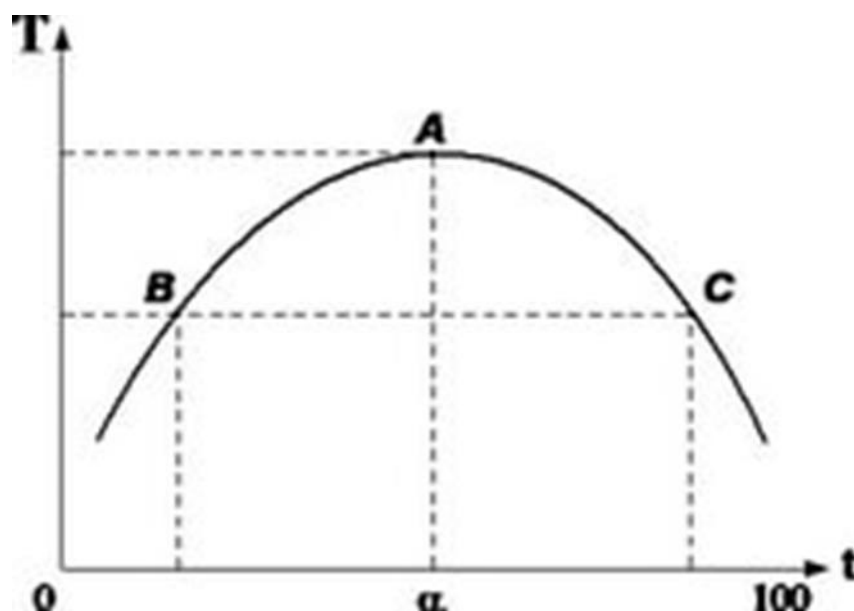


Рис. 2.1. Джерело: [26]

Фіскальний тип податкової політики (т. С на кривій Лаффера) – передбачає встановлення високих податкових ставок. Цей тип податкової політики, головним чином, враховує фіскальні інтереси держави, передбачає найвищий податковий тягар для підприємницького сектору економіки. При цьому максимізація ставок оподаткування не призведе до максимізації податкових надходжень – із зростанням податкових ставок створюються умови для розвитку тіньової економіки або вивільнення грошових коштів з-під оподаткування через офшорні зони. Це означатиме зниження податкових надходжень, що відображається на кривій Лаффера;

Регулюючий тип податкової політики (т. В на кривій Лаффера) – передбачає встановлення низьких податкових ставок. Цей тип податкової політики, насамперед, враховує інтереси платників податків, оскільки їх податковий тягар за такої політики – найнижчий. Позитивним наслідком проведення регулюючої податкової політики є низький рівень тіньової економіки (і, як наслідок, більшість податкових платежів надійдуть до державного бюджету), однак рівень доходів державного бюджету буде нижчим, що суттєво обмежить обсяги фінансування соціальних програм держави (у т.ч. фінансування розвитку людського капіталу);

Рівноважний (комбінаційний) тип податкової політики (т. А на кривій Лаффера) – передбачає встановлення податкових ставок на середньому рівні. Цей тип податкової політики поєднує інтереси державного та підприємницького секторів національної економіки та забезпечує максимальні обсяги податкових надходжень (Т на кривій Лаффера досягає найвищого значення за величини податкового тягаря α). За помірною рівня податкових ставок, з одного боку, обсяг податкових надходжень буде достатнім для фінансування соціальних фондів, з іншого – рівень податкового навантаження для юридичних і фізичних осіб не сприятиме активному розвитку тіньової економіки.

Отже, максимізації податкових надходжень та, як наслідок, обсягів можливих видатків на розвиток людського капіталу, найбільш сприятливим є рівноважний тип податкової політики держави.

Податкова ставка – розмір податкових нарахувань на одиницю чи від одиниці виміру бази оподаткування [27, ст. 25.1].

В залежності від методу встановлення ставки податку поділяються на специфічні (абсолютні) й адвалорні (відносні).

Специфічні (абсолютні) податкові ставки передбачають встановлення фіксованої величини розміру податкових нарахувань стосовно кожної одиниці бази оподаткування [27, ст. 28.1]. У системі оподаткування України специфічні ставки застосовуються, зокрема, на акцизний податок (встановлюються на більшість підакцизних товарів). Слід зазначити, що абсолютні податкові ставки недоцільно застосовувати на прямі податки, оскільки ці ставки зовсім не враховують платоспроможність платників, а отже не сприяють максимізації податкових надходжень та призводять до максимального податкового тягаря для платників податків з низьким рівнем доходів.

Адвалорні (відносні) податкові ставки передбачають встановлення розміру податкових нарахувань у відсотковому або кратному відношенні до одиниці вартісного виміру бази оподаткування [27, ст. 28.2]. В Україні більш розповсюдженим є застосування адвалорних ставок (встановлюються на ПДВ,

податок на прибуток підприємств, ПДФО, акцизний податок на окремі підакцизні товари тощо). Головною перевагою застосування відносних податкових ставок є врахування рівня платоспроможності платників податків.

В залежності від рівня податкового навантаження для окремих груп платників податків розрізняють такі види адвалорних ставок:

- регресивні;
- прогресивні;
- пропорційні.

Регресивні ставки передбачають зниження податкової ставки разом із ростом бази оподаткування (у разі збільшення суми сплати податку в абсолютному вимірі). Головною ідеєю впровадження регресивних податкових ставок є стимулювання юридичних та фізичних осіб до збільшення власних доходів внаслідок зниження податкового навантаження зі зростанням рівня доходів. Проте, на сьогоднішній день у світовій практиці регресивні ставки застосовуються рідко, оскільки ця модель оподаткування лише частково враховує платоспроможність населення. За такої системи оподаткування найбільший податковий тягар матимуть платники з низькими доходами, що призведе до:

- підвищення соціального розшарування населення за доходами;
- зниження податкових надходжень (зниження податкової ставки за більшої податкової бази призведе до більших втрат, ніж додаткові надходження за рахунок підвищення податкової ставки за низької податкової бази).

Прогресивні ставки встановлюються з метою підвищити податкові надходження за рахунок більшого податкового тягара для платників з високим рівнем доходів, що має призвести до зниження соціальної стратифікації населення за рівнем доходів. Так, прогресивні податкові ставки передбачають підвищення податкової ставки із ростом бази оподаткування. Прогресивне оподаткування успішно використовується в економічно розвинених країнах Західної Європи. Зокрема, у Франції при річному доході, що не перевищує 6000 Євро, прибутковий податок з фізичних осіб не стягується (використовується

ставка 0 %), а при річному доході понад 1 мільйон Євро – податкова ставка становить 75 %. Проте, впровадження такої моделі оподаткування в Україні не забезпечить максимальне наповнення державного бюджету, насамперед, через низький рівень культури сплати податків і, як наслідок, розвиток тіньового сектору економіки. Іншим суттєвим недоліком прогресивних адвалорних податкових ставок є відсутність стимулювання до збільшення власних доходів, адже за такої моделі оподаткування зі збільшенням доходів підвищуватиметься й податкове навантаження для платників податків.

Пропорційні ставки означають встановлення фіксованого розміру податкової ставки незалежно від бази оподаткування. У системі оподаткування України всі адвалорні ставки є пропорційними. Пропорційне оподаткування не призводить до зміни рівня соціальної стратифікації населення за доходами, бо податкове навантаження платників податків незалежно від рівня доходів є однаковим. Впровадження пропорційних податкових ставок сприяє найбільшому рівню податкових надходжень до державного бюджету, що пов'язано також з відсутністю умов для розвитку тіньового сектору економіки, оскільки податкове навантаження для платників з високим рівнем доходів (які здійснюють найбільший вплив на формування доходів державного бюджету) є значно нижчим, на відміну від прогресивної моделі оподаткування. Особливо це стосується України та інших країн з низьким рівнем культури сплати податків.

Отже, максимізації податкових надходжень, з урахуванням низького рівня культури сплати податків в Україні, сприяє пропорційна модель оподаткування.

Слід зазначити, що інструменти податкової політики, окрім максимізації наповнення державного бюджету країни, також можуть здійснювати і безпосередній вплив на розвиток людського капіталу, зокрема, шляхом надання податкових пільг підприємствам, які впроваджують інвестиції у розвиток людського капіталу.

Таким чином, фіскальна (податково-бюджетна) політика є основним методом державного впливу на розвиток людського капіталу на рівні макросередовища. Основним призначенням бюджетної політики держави є оптимальний розподіл видатків на проведення державних програм та заходів, що стимулюють розвиток людського капіталу. Податкова політика здійснює переважно непрямий вплив на розвиток людського капіталу через максимізацію обсягів податкових надходжень, а отже, усіх доходів державного бюджету. Так, максимальний рівень податкових надходжень забезпечується за рахунок рівноважного типу податкової політики та пропорційної моделі оподаткування. Іншим засобом впливу податкової політики на розвиток людського капіталу є система податкових пільг.

РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ КРАЇНИ

Відносно низький рівень фінансування розвитку людського капіталу підприємницьким сектором в Україні зумовлений наступними факторами:

- незначні обсяги вільних коштів підприємств, які можуть бути інвестовані у людський капітал;
- відсутність розуміння підприємцями необхідності здійснення інвестицій у людський капітал;
- низька ефективність системи державного стимулювання щодо здійснення інвестування у людський капітал тощо.

Так, підвищення рівня розвитку людського капіталу в Україні в умовах низьких обсягів інвестування підприємств, вимагає, насамперед, державного фінансування, що потребує впровадження суттєвих змін у податковій та бюджетній політиці держави.

Пошук шляхів оптимізації фіскальної політики як засобу підвищення рівня розвитку людського капіталу в Україні передбачає аналіз Державного бюджету України за 2020 рік (його доходної (податкова політика) та видаткової (бюджетна політика) складових).

Структуру доходів Державного бюджету України за 2020 рік наведено у додатку В, податкових надходжень – у додатку Г.

Аналізуючи структуру доходів та податкових надходжень Державного бюджету України за 2020 рік, слід звернути увагу на:

- понад 84% доходів Державного бюджету України складають податкові надходження. Це зумовлює високу залежність бюджетних доходів від податків і зборів;
- основну частку (66,9%) податкових надходжень у 2020 році складають непрямі податки: ПДВ, акцизний податок, мито (у 2019 році питома вага непрямих податків була ще більшою (69,7%)). Це свідчить про неефективність

системи оподаткування в Україні. Така висока частка непрямих податків не є характерною для розвинених країн світу і не стимулює економічний розвиток, оскільки ці податки фактично є податками на видатки споживання і призводять до порушення закону попиту і пропозиції. Також непрямі податки фактично мають регресивний характер, бо не враховують платоспроможність платників;

– серед непрямих податків найбільшу питому вагу має ПДВ (понад 48% податкових надходжень і близько 40% від усіх доходів Державного бюджету України). Насамперед, це свідчить про фіскальну спрямованість системи оподаткування України, адже ПДВ, на відміну від акцизного податку та мита містить лише фіскальну функцію.

Окремо слід виділити наступні недоліки податкової політики України, що стримують розвиток людського капіталу:

– поточна система оподаткування України не стимулює реінвестуванню (в т.ч. у людський капітал). Так, будь-який прибуток підприємств в Україні на сьогоднішній день оподатковується за ставкою 18%, незалежно від того, був прибуток реінвестований, чи виведений з обороту підприємства [27, ст. 136.1]. Слід зазначити, що в останні роки пропонується заміна податку на прибуток податком на виведений капітал. Однак, у короткостроковому періоді, таке реформування може призвести до суттєвого зниження сукупних обсягів бюджетних доходів;

– чинна система оподаткування в Україні не сприяє активному розповсюдженню КСВ бізнесу, яка є одним із ключових чинників розвитку людського капіталу на всіх його рівнях. Слід зазначити, що в податковому законодавстві США, підприємства, що відповідають вимогам КСВ (при цьому соціальна відповідальність таких підприємств проходить обов'язкову процедуру верифікації незалежним соціальним аудитором), отримують особливий статус «501c», який звільняє від сплати податку на прибуток [29, с. 417];

– низька ефективність механізму реалізації податкових пільг (податкової соціальної пільги, податкової знижки, звільнення від оподаткування тощо).

Застосування податкових пільг є розповсюдженим інструментом стимулювання розвитку людського капіталу [30, с. 116]. Відповідно до ст. 30 Податкового кодексу України, податкові пільги, які не використані платником податків, не можуть бути перенесені на наступні податкові періоди [27, ст. 30.4]. У США, на відміну від України, до податкових пільг застосовуються загальний термін позовної давності у три роки, що уможлиблює використання податкових пільг за попередні періоди в межах терміну позовної давності [30, с. 119].

Таким чином, основними шляхами реформування податкової політики України як стимулювання розвитку людського капіталу є впровадження наступних заходів:

– поступове зниження ставки ПДВ – сприятиме зниженню видатків на споживання сектору домогосподарств та, як наслідок, збільшенню їх реальних доходів. При цьому подальше зниження ставки ПДВ має відбуватися лише за умов економічного зростання та знаходження альтернативного джерела наповнення державного бюджету (у т. ч. за рахунок неподаткових надходжень чи операцій з капіталом), так як частка ПДВ у структурі доходів Державного бюджету України є найвищою. З позиції розвитку людського капіталу такий захід спрямований на підвищення середнього рівня економічного добробуту населення (одного з основних критеріїв при визначенні рівня розвитку людського капіталу). Слід зазначити, що на сьогоднішній день існує законопроект № 1180 від 29.08.2019 р., відповідно до якого пропонується зниження ставки ПДВ до 5% на товари першої необхідності, а також підвищити ставку ПДВ до 22% на окремі групи підакцизних товарів (з метою часткового компенсування втрат бюджетних доходів внаслідок впровадження зниженої ставки ПДВ) [31];

– впровадження податку на виведений капітал при збереженні податку на прибуток підприємств – підприємства сплачуватимуть одночасно податок на виведений капітал (база податку – сума частини прибутку, що була виведена з обороту підприємства) та податок на прибуток підприємств (база податку – сума частини прибутку, що була реінвестована). При цьому ставка податку на

виведений капітал має бути вищою ніж ставка податку на прибуток підприємств. Таке нововведення має поєднати переваги цих податків, забезпечити одночасно наповнення державного бюджету країни в короткостроковому періоді та стимулювання підприємців до реінвестування, що в середньостроковому періоді призведе до збільшення обсягів інвестування та виробництва. У довгостроковому періоді збільшення обсягів виробництва призведе і до підвищення доходів Державного бюджету України за рахунок збільшення обсягів податкових надходжень, що означатиме появу додаткових фінансових ресурсів на державне стимулювання розвитку людського капіталу країни;

– введення спеціальних знижених ставок податку на прибуток підприємств/податку на виведений капітал для підприємств, що відповідають основним вимогам КСВ та/або здійснюють інвестиції у людський капітал – спрямоване на активний розвиток та практичне застосування КСВ в Україні, а отже і на розвиток людського капіталу. Так як у структурі податкових надходжень Державного бюджету України частка податку на прибуток підприємств є відносно невеликою (12,8%), зниження ставки цього податку для соціально відповідальних підприємств не призведе до суттєвих втрат доходів державного бюджету;

– застосування податкових пільг протягом загального терміну позовної давності у три роки. Таке нововведення надасть можливість платнику податків протягом трирічного терміну звернутися до судових органів з вимогою про захист власного права на реалізацію податкових пільг;

– впровадження для підприємств, що становлять суспільний інтерес, системи обов'язкового податкового аудиту – комплексної і незалежної перевірки податкового обліку підприємства, правильності нарахування і сплати податків і зборів [32, с. 125]. Такий захід, на відміну від податкової перевірки, спрямований на комплексну та всебічну перевірку діяльності підприємств у сфері оподаткування, є ефективним в умовах низького рівня податкової культури та масового незаконного ухилення підприємств від сплати податків та

зборів, що не завжди здатна виявити традиційна податкова перевірка. Оскільки процедура обов'язкового податкового аудиту потребує для держави більшого обсягу фінансових ресурсів, ніж податкова перевірка, економічно обґрунтованим заходом буде впровадження такої процедури лише для великих підприємств із великими обсягами податкових платежів (економічний ефект від збільшення обсягу податкових надходжень буде вищим за видатки на проведення податкового аудиту).

Пошук основних шляхів реформування бюджетної політики держави з метою стимулювання розвитку людського капіталу передбачає аналіз структури видатків Державного бюджету України.

Видаткова складова Державного бюджету України за 2020 рік наведено у додатку Д.

Аналізуючи бюджетні видатки України в 2020 році, слід звернути увагу на:

– загальна сума бюджетних видатків на 8% перевищує загальну суму бюджетних доходів, що свідчить про наявність бюджетного дефіциту. Це зумовлює необхідність у додатковому фінансуванні Державного бюджету України, а також унеможлиблює підвищення обсягів бюджетного фінансування на стимулювання розвитку людського капіталу без залучення додаткових джерел бюджетних доходів;

– частка витрат на обслуговування державного боргу складає 12%. Це обумовлено зниженням граничного обсягу державно боргу України на кінець 2020 року у порівнянні з 2019 роком [28, ст. 5; 33, ст. 5]. Така висока питома вага витрат на обслуговування державного боргу істотно обмежує обсяги бюджетних видатків на державні програми й заходи (у т.ч. на інвестиції у людський капітал);

– у структурі бюджетних видатків значну питому вагу займають соціальна сфера, освіта і наука, медицина тощо – сфери, які є складовими людського капіталу. Однак, обсяги фінансування цих сфер в абсолютному вимірі є недостатнім для стрімкого розвитку людського капіталу в Україні. Це

означає, що основним напрямом подальшого розвитку людського капіталу України з боку фіскальної політики держави є збільшення обсягів доходів Державного бюджету України, що потребує реформування системи оподаткування України.

Іншим засобом оптимізації бюджетної політики України як чинника розвитку людського капіталу країни є надання трансфертних платежів (субсидій, субвенцій, дотацій) підприємствам, що здійснюють інвестування у людський капітал (також потребує додаткових бюджетних надходжень). Впровадження такого заходу дозволить у середньостроковій та довгостроковій перспективі обмежити залежність розвитку людського капіталу від державних видатків за рахунок збільшення питомої ваги підприємницького сектору у здійсненні інвестування в людський капітал.

Таким чином, оптимізація фіскальної політики в Україні як стимулюючого чинника підвищення рівня розвитку людського капіталу в країні, потребує впровадження наступних заходів з боку податкової політики:

- поступове зниження ставки ПДВ;
- впровадження податку на виведений капітал;
- податкові пільги з податку на прибуток підприємств/податку на виведений капітал для підприємств, що відповідають вимогам КСВ чи здійснюють інвестування у людський капітал;
- застосування загального терміну позовної давності для отримання права на податкові пільги;
- введення процедури обов'язкового податкового аудиту для підприємств, що становлять суспільний інтерес.

Реформування бюджетної політики України зводиться до збільшення державних видатків на цільові програми і заходи, а також субсидування підприємств, які інвестують у людський капітал, що є можливим лише за умов збільшення обсягів бюджетних доходів держави.

ВИСНОВКИ

Людський капітал – сукупність усіх людських ресурсів, які в подальшому можуть бути застосовані для отримання позитивного соціально-економічного ефекту. Під впливом сучасних глобалізаційних процесів інвестування у людський капітал стає основним фактором економічного розвитку постіндустріальної країни. При цьому людський капітал є провідним фактором розвитку усіх секторів національної економіки. Так, проблема людського капіталу розглядається на трьох рівнях: на рівні індивіда – є чинником розвитку сектору домогосподарств, мікрорівні (рівень підприємства) – здійснює вплив на підприємницький сектор економіки та макрорівні (рівень суспільства) – фактор розвитку державного сектору національної економіки. В сучасних умовах КСВ бізнесу через здійснення соціальних інвестицій є фактором розвитку людського капіталу на всіх його рівнях, що здійснює вплив на розвиток усіх секторів національної економіки.

Рівень розвитку людського капіталу країни вимірюється низкою показників, найбільш розповсюдженими серед яких є: ІЛР, ІЛК, ІГК. В основу цих показників покладено рівень освіти, здоров'я та економічного добробуту населення країни. В Україні рівень розвитку людського капіталу майже збігається із середньосвітовими показниками, однак є значно нижчим ніж у розвинених країнах світу. При цьому поточний рівень розвитку людського капіталу переважно забезпечується за рахунок показників освіченості, а саме кількість років, витрачених на навчання. Негативний вплив на розвиток людського капіталу в Україні найбільше здійснює низький рівень економічного розвитку країни. Отже, поточний стан розвитку людського капіталу в Україні вимагає вжиття спеціальних заходів, спрямованих на стимулювання його розвитку, з боку держави, а також підприємницького сектору національної економіки.

На рівні макросередовища основним стимулюючим інструментом розвитку людського капіталу є фіскальна (бюджетно-податкова) політика

держави. Бюджетна політика здійснює прямий вплив на розвиток людського капіталу країни, що досягається шляхом оптимального розподілу бюджетних видатків. Окремим випадком стимулюючого впливу бюджетної державної політики на розвиток людського капіталу країни є надання трансфертних платежів підприємствам, які здійснюють інвестування у людський капітал. Податкова політика здебільшого впливає на розвиток людського капіталу опосередковано через максимізацію доходів державного бюджету, які в подальшому можуть бути використані на стимулювання розвитку людського капіталу у вигляді бюджетних видатків. Так, максимізації податкових надходжень сприяють рівноважний тип податкової політики, а також пропорційна модель оподаткування. Прикладом безпосереднього впливу податкової політики держави на ефективність розвитку людського капіталу країни є надання податкових пільг підприємствам, що здійснюють інвестиції у розвиток людського капіталу.

Поточна фіскальна політика України характеризується низьким ступенем ефективності як з позиції загальноекономічного розвитку країни, так і безпосередньо з боку розвитку людського капіталу, оскільки не стимулює розвиток людського капіталу країни, а зорієнтована, головним чином, на фіскальні інтереси держави. Підвищення рівня розвитку людського капіталу України потребує вжиття низки заходів у сфері державної податкової політики, а саме: поступове зниження ставки ПДВ; введення податку на виведений капітал, який стягуватиметься за більш високою ставкою, ніж податок на прибуток підприємств; надання пільгової податкової ставки для соціально відповідальних підприємств та/або підприємств, що здійснюють інвестування у будь-яку складову людського капіталу; підвищення терміну позовної давності до застосування податкових пільг; впровадження обов'язкового податкового аудиту для підприємств, які становлять суспільний інтерес. Оптимізація бюджетної політики України зводиться до підвищення фінансування розвитку основних компонентів людського капіталу в Україні (соціальна сфера, освіта й наука, медицина тощо), а також субсидування підприємств, що інвестують у

розвиток людського капіталу. Однак здійснення цих заходів є можливим лише за умов збільшення обсягів доходів державного бюджету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кузнецов Е.А. Управлінський капітал: елементи системної якості. Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. Том 18. Вип. 3 (43). 2019. С. 11-25.
2. Борщ В.І. Соціальний капітал як фактор розвитку людського капіталу організації. Матеріали 70-ї наукової конференції професорсько-викладацького складу економіко-правового факультету ОНУ імені І. І. Мечникова, присвяченої 150-й річниці Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Одеса, 2015. С. 213-216.
3. Масленніков Є.І., Кашубський А.А. Корпоративна культура в системі управління персоналом. Економіка. Фінанси. Право, 5/2. 2016. С. 41-45.
4. Масленніков Є.І., Гусев А.О. Оптимізація податкових платежів та її вплив на рівень доходів державного бюджету. Економіка. Фінанси. Право, № 5/2. 2019. С. 31-35.
5. Полоус О.В., Лукій Т.Р. Економічний зміст конкурентоспроможності людського капіталу в умовах глобалізації. Причорноморські економічні студії. Вип. 35. 2018. С. 16-21.
6. Смирнова І.І., Сімаков К.І. Оцінка рівня розвитку людського капіталу України в умовах глобалізації. Економічний вісник Донбасу, № 1 (55). 2019. С. 151-156.
7. Тюрина Ю.Г., Мулюкова Р.Р. Развитие человеческого капитала как направление реализации государственной политики в области налогообложения физических лиц. Финансовая аналитика: проблемы и решения. Налоговая политика, № 36 (222). 2014. С. 37-48.
8. Кузьмін О.Є., Шахно А.Ю. Оцінка рівня розвитку людського капіталу України в умовах глобалізації. Економіка та держава. Економічна наука, № 4. 2018. С. 7-11.

9. Грішнова О.А. Людський, інтелектуальний і соціальний капітал України: сутність, взаємозв'язок, оцінка, напрями розвитку. Соціально-трудова відносина: теорія та практика, № 1. 2014. С. 34-40.

10. Грішнова О.А. Соціальна відповідальність бізнесу: сутність, значення, стратегічні напрями розвитку в Україні. Україна: аспекти праці. Соціальна політика, № 7. 2010. С. 3-8.

11. Гусев А.О. Економічний потенціал України та шляхи його реалізації. Економіка. Фінанси. Право, 1/1. 2020. С. 6-10.

12. Гусев А.А. Взаимосвязь проблемы налогообложения и экономического роста. Матеріали ІХ Міжнародного круглого столу «Актуальні соціально-економічні та правові проблеми розвитку України та її регіонів». Одеса, 2018. С. 116-119.

13. Гузь Д.А., Гусев А.А. Корпоративная социальная ответственность в Украине: текущее состояние и перспективы развития. Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції «Фінансові аспекти розвитку держави, регіонів та суб'єктів господарювання: сучасний стан та перспективи». Одеса, 2018. С. 48-50.

14. Гусев А.А. Влияние стратегии организации на систему менеджмента компании. Тези доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених і студентів «Сучасний менеджмент: тенденції, проблеми та перспективи розвитку». Дніпро, 2018. С. 99-101.

15. Гусев А.О. Податковий аудит як елемент податкового планування підприємства. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених «Другі економіко-правові студії». Одеса, 2019. С. 134-136.

16. Пищуліна О., Юрочко Т., Міщенко М., Жаліло Я. Розвиток людського капіталу: на шляху до якісних реформ. Заповіт. 2018. 368 с. URL: http://razumkov.org.ua/uploads/article/2018_LUD_KAPITAL.pdf (дата звернення: 14.02.2020).

17. Сахненко О.І. Основні види інвестицій в людський капітал. Ефективна економіка: електрон. наук. фахове вид. 2015. № 10. URL:

http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2015/97.pdf (дата звернення 16.02.2020).

18. United Nations Development Programme. Human Development Reports. Human Development Data (1990-2018). URL: <http://hdr.undp.org/en/data> (дата звернення: 14.02.2020).

19. Human Development Report 2019. Beyond income, beyond averages, beyond today: Inequalities in human development in the 21st century. URL: <http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2019.pdf> (дата звернення: 14.02.2020).

20. Проект развития человеческого капитала. 2019. 50 с. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/30498/33324RU.pdf?sequence=13&isAllowed=y> (дата звернення: 15.02.2020).

21. Мировой атлас данных. Украина. Экономика. Украина – Gross domestic product per capita based on purchasing-power-parity in current prices. URL: <https://knoema.ru/atlas/Украина/ВВП-по-ППС-на-душу-населения> (дата звернення: 15.02.2020).

22. The Global Competitiveness Report 2019. World economic forum. 650 p. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf (дата звернення: 15.02.2020).

23. Стоян В.І., Даневич О.С., Мац М.Й. Казначейська система: підр. 3-є вид. змін. й доп. Київ. Центр учбової літератури. 2014. 868 с.

24. Іваненко А.С., Заїчко І.В. Видатки державного бюджету на розвиток людського капіталу. Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції «Стратегія розвитку України: фінансово-економічний та гуманітарний аспекти». Київ, 2019. С. 45-48.

25. Крисоватий А.І., Іванов Ю.Б., Десятнюк О.М. Податкова система: підр. Київ, 2006. 920 с.

26. Юодайтене О. Экономическая теория, макроэкономика. URL: <https://pandia.ru/text/78/148/14934-8.php> (дата звернення: 15.02.2020).

27. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. Дата оновлення: 29.12.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 15.02.2020).

28. Про державний бюджет України на 2020 рік: Закон України від 14.11.2019 р. № 294-IX. Дата оновлення: 06.02.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/294-20> (дата звернення: 15.02.2020).

29. Коротков Э.М. Корпоративная социальная ответственность: учеб. Москва. Юрайт. 2013. 445 с.

30. Нікітішин А.О. Податкова політика стимулювання розвитку людського капіталу. Фінанси України, № 10. 2016. С. 113-127.

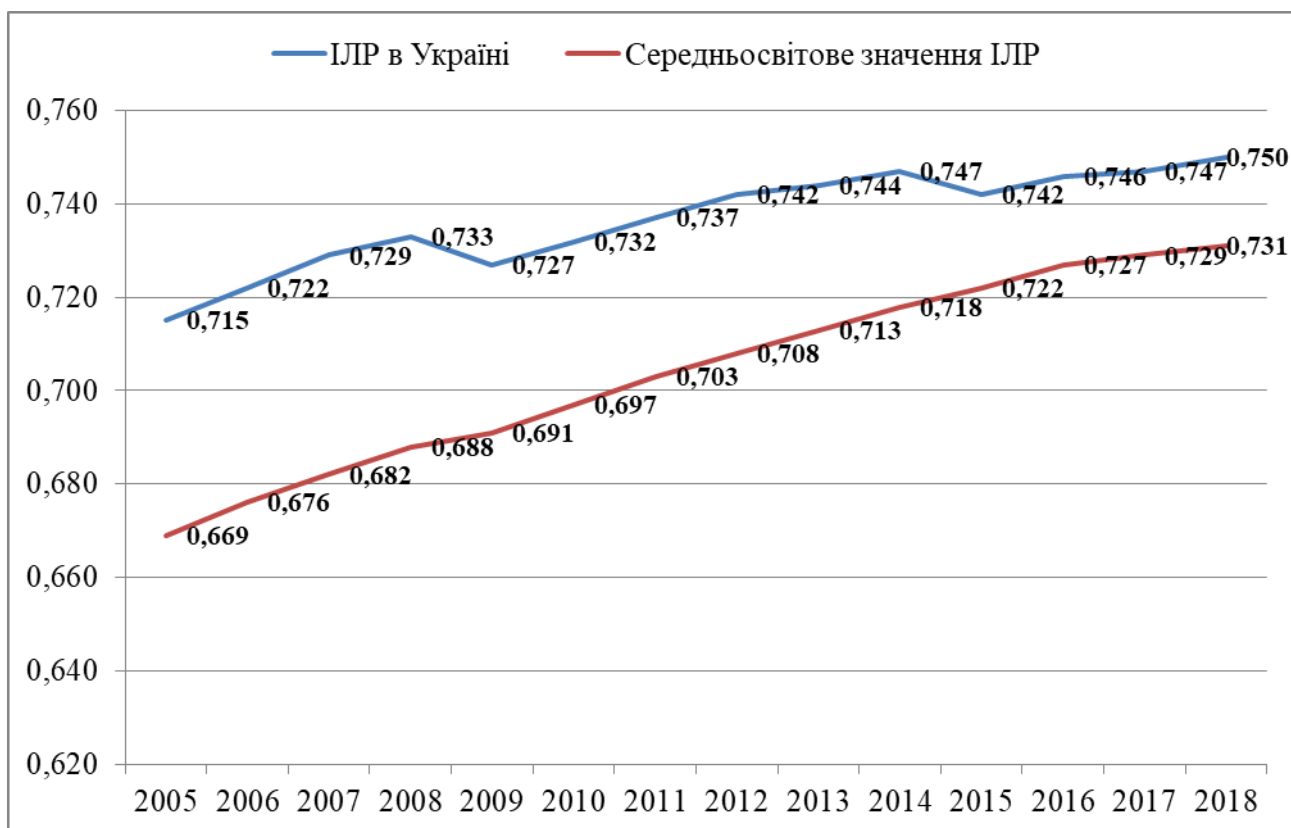
31. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо запровадження зниженої ставки податку на додану вартість на соціально значущі товари та послуги): від 29.08.2019 р. № 1180. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66474 (дата звернення: 16.02.2020).

32. Костюк Б. В. Організація податкового обліку на підприємстві. Економіка і регіон: Науковий вісник Полтавського національного технічного університету імені Ю. Кондратюка, вип. 1 (50). 2015. С. 124-129.

33. Про державний бюджет України на 2019 рік: Закон України від 23.11.2018 р. № 2629-VIII. Дата оновлення: 13.12.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2629-19> (дата звернення: 16.02.2020).

ДОДАТКИ

Індекс людського розвитку в Україні та світі



Джерело: складено автором на основі даних [18]

Індекс глобальної конкурентоспроможності в Україні (2019)

Показник	Значення (від 0 до 100)	Місце в світі (серед 141 країни)
Якість інститутів	48	104
Інфраструктура	70	57
Рівень технологічного розвитку	52	78
Макроекономічна стабільність	58	133
Здоров'я	66	101
Освіта і професійна підготовка	70	44
Ефективність на ринку товарів і послуг	57	57
Ефективність на ринку праці	61	59
Розвиненість фінансового ринку	42	136
Розмір внутрішнього ринку	63	47
Конкурентоспроможність компаній	57	85
Інноваційний потенціал	40	60
Загальний показник	57	85

Джерело: складено автором на основі даних [22, с. 570]

Доходи Державного бюджету України 2020

Джерело доходу	Сума, млн. грн.	Частка в бюджеті, %
Податкові надходження	926549,2566	84,572
Неподаткові надходження	156698,5252	14,303
Доходи від операцій з капіталом	646,1438	0,059
Офіційні трансферти	2733,5935	0,249
Цільові фонди	189,4782	0,017
Реверсна дотація	8763,4489	0,800
Разом	1095580,4462	100,000

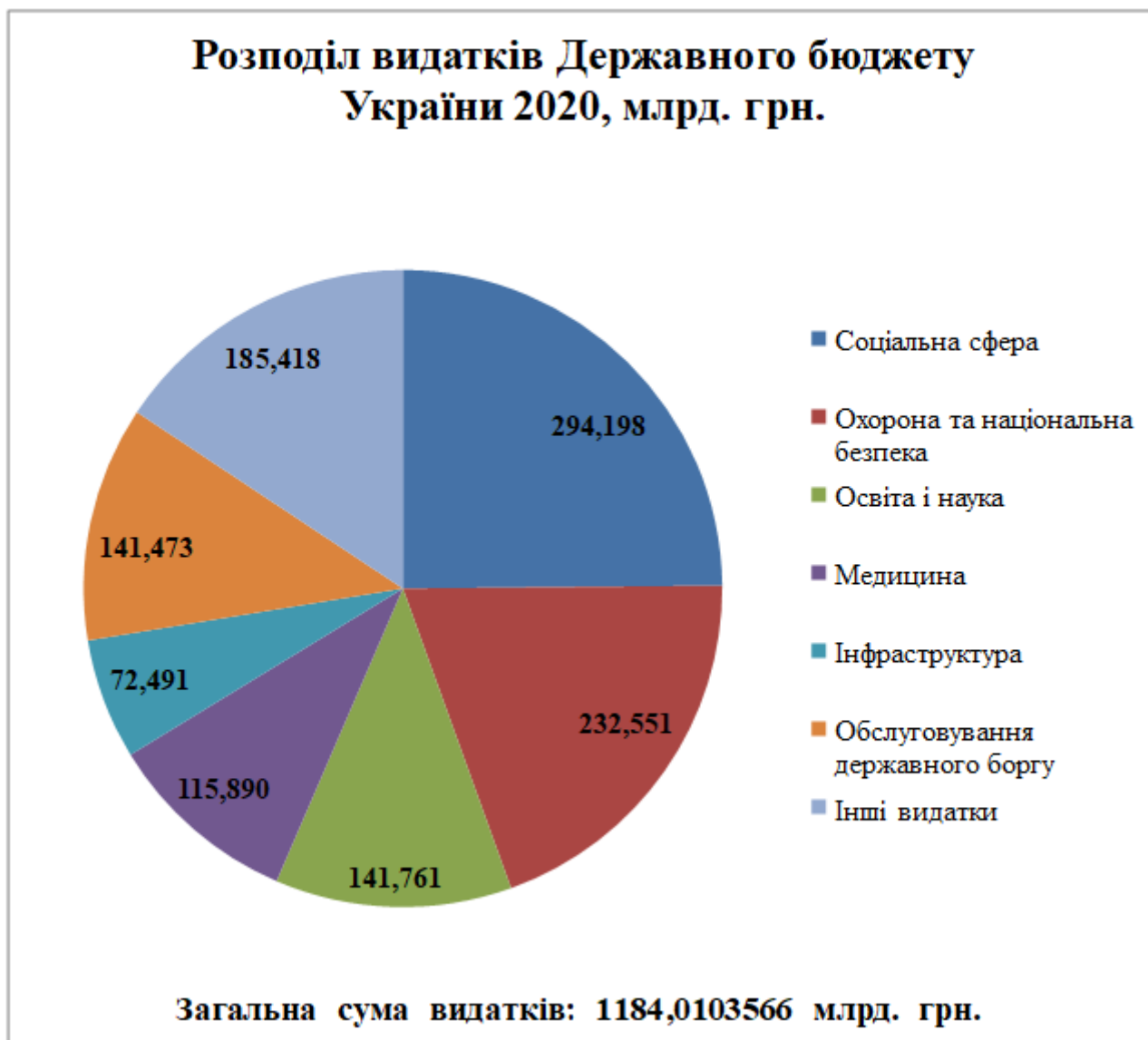
Джерело: складено автором на основі даних [28, дод. 1]

Податкові надходження Державного бюджету України 2020

Податок	Сума, млн. грн.	Частка, %
Податок на прибуток підприємств	118900,0000	12,833
Податок з доходів фізичних осіб	129364,3651	13,962
Рентна плата	55334,9260	5,972
Екологічний податок	3523,5205	0,380
Інші податки	0,445	0,000
<i>Разом прями податки</i>	<i>307123,2566</i>	<i>33,147</i>
Податок на додану вартість	446300,0000	48,168
Акцизний податок	140951,0000	15,212
Мито	32175,0000	3,473
<i>Разом непрямі податки</i>	<i>619426,0000</i>	<i>66,853</i>
Разом	926549,2566	100,000

Джерело: складено автором на основі даних [28, дод. 1]

Видатки Державного бюджету України 2020



Джерело: складено автором на основі даних [28, дод. 3]

АНОТАЦІЯ

Актуальністю даного дослідження є збільшення впливу людського капіталу на економічний розвиток країни в епоху глобалізації, а також низький рівень державного стимулювання його розвитку.

Метою дослідження є пошук основних шляхів оптимізації фіскальної політики України з метою підвищення рівня розвитку людського капіталу країни.

Основним завданням цього дослідження є розробка концепції реформування бюджетно-податкової політики України як чинника стимулювання людського капіталу.

У науковій роботі були використані такі загальнонаукові та специфічні методи дослідження: аналіз і синтез, індукція і дедукція, узагальнення, порівняння, діалектичний метод, графічний метод, економічне моделювання.

У роботі досліджено значення людського капіталу в умовах глобалізації, а також вплив державної фіскальної політики на його розвиток. Наукова робота складається з таких елементів: людський капітал, його значення в умовах глобалізації та методи вимірювання; фіскальна політика держави як стимулюючий фактор розвитку людського капіталу; основні шляхи оптимізації фіскальної політики України у контексті розвитку людського капіталу країни.